

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0825U000345

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 27-01-2025

Статус: Запланована

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Скороход Катерина Леонідівна

2. Kateryna Skorokhod

Кваліфікація: д.філософ, 054

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 054

Назва наукової спеціальності: Соціологія

Галузь / галузі знань: соціальні та поведінкові науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Соціологія

Дата захисту: 13-09-2024

Спеціальність за освітою: Публічне управління та адміністрування

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 6745

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Кієво-Могилянська академія"

Код за ЄДРПОУ: 16459396

Місцезнаходження: вул. Г. Сковороди, буд. 2, Київ, 04070, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Кієво-Могилянська академія"

Код за ЄДРПОУ: 16459396

Місцезнаходження: вул. Г. Сковороди, буд. 2, Київ, 04070, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 04, 04.51.41, 04.51.54, 04.01.29

Тема дисертації:

1. Особливості формування образу ворога в масовій свідомості населення України в контексті російсько-української війни
2. Peculiarities of the formation of the image of the enemy in the mass consciousness of the population of Ukraine in the context of the Russian-Ukrainian war

Реферат:

1. Скороход К. Л. Особливості формування образу ворога в масовій свідомості населення України в контексті російсько-української війни. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 054 «Соціологія». Національний університет «Кієво-Могилянська академія» – Національний університет «Кієво-Могилянська академія», Київ, 2024. У дисертаційній роботі вирішене важливе наукове завдання, присвячене розкриттю особливостей формування образу ворога в масовій свідомості населення України в контексті російсько-української війни, його характеристики до кожної з груп (російська влада, народ та солдати) серед групи українських військових та окремо групи цивільних. Актуальність проблеми аргументована тим, що образ ворога у війні відіграє важливу мобілізаційну роль, означає розмежування між «ми» та «вони» і забезпечує легітимацію дій у війні. Наявний теоретичний доробок часто зосереджується на

зовнішньому конструюванні образу ворога або ж фрагментарно розпорошений по різних дотичним темам, натомість недостатньо приділено уваги конструювання образу на рівні індивідуальної свідомості. Адже саме утворений у масовій свідомості на основі трансльованих ззовні конструктів та власних переживань і досвіду людей образ ворога є реальною рушійною силою дій у війні. Для виявлення характеристик образу ворога в масовій свідомості населення України під час російсько-української війни було застосовано феноменологічний підхід. Матеріали авторського емпіричного дослідження з використанням якісної методології склали глибинні інтерв'ю, проведені на розвідувальному етапі до початку повномасштабного вторгнення, а також у березні-червні 2022 р., та у березні-червні 2023 р. серед цивільних та з вересня 2023 р. по січень 2024 р. з військовими. Всього було проведено 10 інтерв'ю розвідувального етапу, 77 інтерв'ю в рамках першої хвили з групою цивільних, 25 інтерв'ю в рамках другої хвили з групою цивільних та 25 інтерв'ю третього етапу з військовими. На основі емпіричних знахідок було виявлені нові наукові положення. Так, вперше: (1) було виявлено, що уявлення населення про ворогів України в російсько-українській війні представлені через таких суб'єктів, як російська влада, населення та військових; (2) виявлено, що образи різних груп ворога в масовій свідомості є самостійними конструктами, але їх формування відбувається спільно, з відтворенням певних, узгоджених між собою елементів ядра образу; (3) з'ясовано, що загальна структура образу ворога стабільна, що підтверджує консенсус щодо ключових характеристик і сталість їх відтворення в наративах обох хвиль дослідження; (4) визначено ключові характеристики, що утворюють ядро образів; для російської влади – це аморальність, егоцентричність та жорстокість; для образу населення – аморальність, жорстокість та відсутність агентності; для образу військових – агресивність та аморальність; (5) сформовано загальний конструкт образу ворога, який міститься в уявленнях населення, та об'єднує такі риси, як відсутність моральності, специфічний емоційний стан (жорстокість) і недоліки когнітивної складової (відсутність раціональності). Жорстокість разом з аморальністю є ключовими характеристиками для всіх груп ворога: влади, народу та військових; основою загального уявлення про ворога є його відображення як «нелюда»; (6) виявлено, що різний досвід взаємодії з ворогом у цивільних та у військових, а також різний досвід переживання війни цивільними особами (перебування в окупованих територіях, втрата знайомих, знищення майна, вимушене переміщення і т. д.) не мають вирішального значення при описі ключових характеристик ядра уявлень про ворога, оскільки вони виявилися схожими у представників всіх цих груп; (7) встановлено, що створені уявлення про ворога виправдовують певні методи взаємодії з ним, які визначаються в залежності від типу дегуманізації, який застосовують різні суб'єкти: у відношенні до російської влади і військових домінує гостра анімалістична дегуманізація, що робить радикальні методи, включаючи фізичне знищення ворога, прийнятними; у ставленні до російського населення переважає механістична дегуманізація, яка вимагає визнання відповідальності за скоєні злочини та готовності росіян компенсувати завдану шкоду; (8) визначено основну межу між протиставленням «ми» та «вони», яка полягає у ціннісному розриві між цими колективними ідентичностями щодо наявності цінностей людяності; (9) виявлено, що створення уявлення про ворога є динамічним процесом, протягом війни деякі складові цього уявлення переглядаються та уточнюються, особливо це стосується уявлення про російську армію. Ключові слова: російсько-українська війна, гібридна війна, образ ворога, масова свідомість, реакції на війну, національне самозбереження, агресія, соціальний конструктивізм, медіа дискурс, пропаганда, ставлення до Росії, влада, цивільні, військові.

2. Skorokhod K. L. Peculiarities of the formation of the image of the enemy in the mass consciousness of the population of Ukraine in the context of the Russian-Ukrainian war. – Qualification scientific work on the rights of the manuscript. Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the field of knowledge 05 «Social and Behavioral Sciences», specialty 054 «Sociology». National University of Kyiv-Mohyla Academy – National University of Kyiv-Mohyla Academy, Kyiv, 2024. The dissertation solves an important scientific task of revealing the peculiarities of the formation of the enemy image in the mass consciousness of the Ukrainian population in the context of the Russian-Ukrainian war, its characteristics for each of the groups: the Russian government, the people, and soldiers among the Ukrainian military and separately the civilian group. The image of the enemy in war plays an important mobilizing role, marks the distinction between «us» and «them,» and legitimizes actions in war.

Existing theoretical work often focuses on the external construction of the enemy image or is fragmented on various tangential topics. At the same time, insufficient attention is paid to constructing the image at the level of individual consciousness. After all, the image of the enemy formed in the mass consciousness based on constructs transmitted from outside and people's own experiences is the real driving force behind actions in war. A phenomenological approach was used to identify the characteristics of the enemy image in the mass consciousness of the Ukrainian population during the Russian-Ukrainian war. The materials of the author's empirical research using qualitative methodology are based on in-depth interviews conducted at the reconnaissance stage before the full-scale invasion, as well as in March-June 2022 and March-June 2023 among civilians and from September 2023 to January 2024 with the military. A total of 10 reconnaissance interviews were conducted, 77 interviews in the first wave with a group of civilians, 25 interviews in the second wave with a group of civilians, and 25 interviews in the third wave with the military. Based on the empirical findings, new scientific positions have been identified. For the first time: (1) it was found that the population's perceptions of Ukraine's enemies in the Russian-Ukrainian war are represented through such actors as the Russian authorities, the population, and the military; (2) it was found that the images of different groups of the enemy in the mass consciousness are independent constructs, but their formation takes place jointly, with the reproduction of certain elements of the image core agreed upon by each other; (3) it was found that the overall structure of the enemy image is stable, which confirms the consensus on key characteristics and the consistency of their reproduction in the narratives of both waves of the study; (4) the key characteristics that form the core of the images are identified: for the Russian government, these are immorality, self-centeredness and cruelty; for the image of the population, immorality, cruelty and lack of agency; for the image of the military, aggressiveness and immorality; (5) a general construct of the enemy image, which is contained in the perceptions of the population and combines such features as lack of morality, a specific emotional state (cruelty) and shortcomings of the cognitive component (lack of rationality). Cruelty and immorality are key characteristics for all groups of the enemy: the government, the people and the military; the basis of the general idea of the enemy is his or her image as «non-human»; (6) it was found that different experiences of interaction with the enemy by civilians and the military, as well as different experiences of war by civilians (staying in the occupied territories, loss of friends, destruction of property, forced displacement, etc.) are not crucial in describing the key characteristics of the core of the enemy's perceptions, as they turned out to be similar for representatives of all these groups; (7) it was found that the created perceptions of the enemy justify certain methods of interaction with it, which are determined depending on the type of dehumanization used by different actors; (8) the main boundary between the opposition of «us» and «them» is identified, which is the value gap between these collective identities in terms of the presence of humanity values (9) it is revealed that the creation of an idea of the enemy is a dynamic process, during the war some components of this idea are revised and clarified, especially the idea of the Russian army. Keywords: Russian-Ukrainian war, hybrid war, image of the enemy, mass consciousness, reactions to the war, national self-preservation, aggression, social constructivism, media discourse, propaganda, attitudes towards Russia, authorities, civilians, military.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Скороход, К. Л. (2021). Особливості дегуманізації в умовах гібридної війни: на прикладі ставлення населення до російських солдатів – учасників російсько-української війни. Вісник НТУУ «КПІ»

Політологія. Соціологія. Право, 4(52), 23–32.

- Скороход, К. Л. (2022). Зміни ставлення до ворога в сучасних війнах: дегуманізація російських солдат у сприйнятті цивільного населення та військових України. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи», 49, 26–36.
- Skorokhod, K. L. (2023). What does the enemy look like? Ukrainians' image of the enemy after Russia's full-scale invasion. Ukrainian Society, 3(86), 41–54.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Впровадження не планується

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Злобіна Олена Геннадіївна

2. Olena Zlobina

Кваліфікація: д. соц. н., професор, 22.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-2593-788X

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут соціології Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 02030293

Місцезнаходження: вул. Шовковична, буд. 12, Київ, 01021, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Рущенко Ігор Петрович

2. Ihor Rushchenko

Кваліфікація: д. соц. н., професор, 22.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-7602-244X

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Черниш Наталія Йосипівна

2. Nataliya Chernysh

Кваліфікація: д. соц. н., професор, 22.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-1638-8639

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Львівський національний університет імені Івана Франка

Код за ЄДРПОУ: 02070987

Місцезнаходження: вул. Університетська, буд. 1, Львів, 79000, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Сусська Ольга Олександрівна

2. Olha Susska

Кваліфікація: д. соц. н., професор, 22.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Кієво-Могилянська академія"

Код за ЄДРПОУ: 16459396

Місцезнаходження: вул. Г. Сковороди, буд. 2, Київ, 04070, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Марценюк Тамара Олегівна

2. Tamara Martsenyuk

Кваліфікація: к. соц. н., доц., 22.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-4785-5618

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Киево-Могилянська академія"

Код за ЄДРПОУ: 16459396

Місцезнаходження: вул. Г. Сковороди, буд. 2, Київ, 04070, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Паніотто Володимир Ілліч

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Паніотто Володимир Ілліч

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Басенко Олена Едуардівна

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна